

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA W KONINIE
ДЕРЖАВНА ВИЩА ПРОФЕСІЙНА ШКОЛА В КОНІНІ
UNIwersytet Narodowy w Użhorodzie
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
CHERSONSKI WYDZIAŁ ODESIEGO UNIwersytetu Spraw Wewnętrznych
ХЕРСОНСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI –
STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY.**

***TOM V: DYNAMIKA BADAŃ NAUKOWYCH I EDUKACYJNYCH
W WARUNKACH PANDEMII***

Pod redakcją naukową:
Jan Grzesiak, Ivan Zymomrya, Vasyl Ilnytskyj

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ:
РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.**

***TOM V: ДИНАМІКА НАУКОВИХ ТА ОСВІТНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ***

За науковою редакцією:
Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький

Konin – Użhorod – Cherson
2021

Конін – Ужгород – Херсон
2021

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43
Р 64

Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том V: Динаміка наукових та освітніх досліджень в умовах пандемії [колективна монографія] / [Наукова редакція: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Херсон: Посвіт, 2021. 428 с.

Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy. Tom V: Dynamika badań naukowych i edukacyjnych w warunkach pandemii [monografia zbiorowa] / [Redakcja naukowa: J. Grzesiak, I. Zymomyra, W. Ilnytskyj]. Konin – Użhorod – Chersoń: Poswit, 2021. 428 s.

ISBN 978-617-8003-19-7

УДК 371.1:001(08)
ББК 74.04я43

Kolegium redakcyjne:

dr hab., prof. **J.Grzesiak**; dr hab., prof. **I.Zymomyra**; dr hab., prof. **W.Ilnytskyj**; dr hab., prof. **W.Halunko** (executive editor); dr hab., prof. **O.Dobrowolska**; dr hab., prof. **M.Zymomyra**; dr hab., prof. **J.Kuzmenko**; dr hab., prof. **T.Mishenina**; dr hab., prof. **O.Newmerzycka**; dr hab., prof. **A.Peczarskyj**; dr **I.Plieth-Kalinowska**; dr **O.Zymomyra**; **O.Nepsha**.

Redakcyjna kolegia:

д-р габ, проф. **Я.Гжесяк**; доктор філологічних наук, проф. **І.Зимомря**; доктор історичних наук, проф. **В.Ільницький**; доктор юридичних наук, проф. **В.Галуцько** (відповідальний секретар); доктор філологічних наук, проф. **О.Добровольська**; доктор філологічних наук, проф. **М.Зимомря**; доктор педагогічних наук, проф. **Ю.Кузьменко**; доктор педагогічних наук, проф. **Т.Мішеніна**; доктор педагогічних наук, проф. **О.Невмержицька**; доктор філологічних наук, проф. **А.Печарський**; д-р І. **Пліт-Каліновська**; кандидат філологічних наук, доц. **О.Зимомря**; **О.Непша**.

Recenzenci:

dr hab., prof. **Zenon Jasiński**
dr hab., prof. **Ihor Dobriański**

Рецензенти:

д-р габ., проф. **Зенон Ясінські**
д-р педагогічних наук, проф. **Ігор Добрянський**

ISBN 978-617-8003-19-7

© Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький, 2021
© Посвіт, 2021

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Grzesiak J. Badania jakościowe nad pomnażaniem i wyzwalaniem kompetencji w toku edukacji on-line.....	6
Варнавська І. Основні аспекти інноваційних технологій в освітньому процесі.....	20
Гвоздяк О. Динаміка німецько-українських лінгвокультурних взаємин на Закарпатті.....	33
Голованова І., Бєлікова І., Безбородько М., Хорош М. Принцип структурування навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти в магістратурі педагогічного вищого навчального закладу.....	41
Honsalies-Munis S. African american language and cultural realia in the novel 'Jazz' by Tony Morrison (multicultural aspect).....	49
Гричаник Н. Самостійна та індивідуальна робота в методичній підготовці студента до проведення шкільного аналізу епічного твору.....	59
Добровольська О. Мовно-стильові засоби індивідуалізації персонажів трагедії В. Шекспіра «Юлій Цезар» в оригіналі та перекладі В. Мисика.....	67
Емельянова Ю. Понятіе «общечеловеческие ценности» в постглобализационном дискурсе.....	80
Зимомря М., Зимомря І. Барви життя педагога – в трудах. Леоніду Оршанському – 60	89
Ільницький В. Життєвий та бойовий шлях Володимира Фрайта (1911 – 1951).....	96
Карпан О. Role of colour in dress design.....	106
Краснова О., Плужнікова Т., Ляхова Н., Краснов О. Особливості роботи психолога в закладі дошкільної освіти комбінованого типу.....	114
Курок В., Хоруженко Т. Практична підготовка майбутніх учителів у Глухівському учительському інституті в кінці ХІХ – на початку ХХ сторіччя.....	122
Литньова Т. Роль міжкультурної комунікативної компетентності у підготовці фахівців сфери гостинності.....	130
Малинка М., Александрович Т. Формування загальнокультурної компетентності у здобувачів вищої освіти під час вивчення гуманітарних дисциплін як необхідна складова сучасного освітнього процесу.....	139
Мінчак Н., Хомош Ю. Теоретико-методичні засади організаційно-економічного механізму управління персоналом.....	147
Мойсюк В., Луцик Н. Зоосемічний та флоросемічний символи як компоненти фразеологічних одиниць французької мови.....	159
Непша О., Іванова В., Зав'ялова Т. Навчальна практика як умова формування екологічної культури майбутніх учителів географії.....	169

Нестерович Б., Тарасенко Г. Досвід вивчення стану сформованості професійної готовності майбутнього вчителя початкових класів до музично-виховної роботи в школі 1-го ступеня.....	182
Plieth-Kalinowska I. Kompetencje społeczno-emocjonalne trzylatków przedmiotem badań jakościowych.....	196
Прохненко І., Росул Т., Добровольський Л. Містифікована історія Середнянського замку: спростування та наукова верифікація.....	203
Проценко А, Котова О, Ушаков В. Генеза понять «компетенція» та «компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми.....	220
Романова Н. Функції частки ја в політичному дискурсі (на матеріалі електронних версій промов Ангели Меркель за 2020 рік)	229
Суханова Г, Купрєєнко М., Іваненко В. Форми фізичної рекреації як підґрунтя формування здорового стилю життя студентської молоді.....	241
Ткаченко Т. Фемінне прозописьмо Євгенії Божик.....	255
Харченко Н., Краснова О. Активні методи навчання – вимога часу.....	263
Khrystova T. Diagnostics and monitoring of youth health.....	271
Цінько С. Семантична та структурна характеристики лексичних елементів на позначення внутрішнього стану людини у романістиці Люко Дашвар.....	280
Чубіна Т., Федоренко Я. Соціологічні проблеми соціалізації особистості.....	290
Chukhno O. Techniques of developing trainee teachers' pronunciation skills in distance education.....	299
Шевчук Л. До питання про диференціацію навчання у країнах Європи: від найдавніших часів до епохи Відродження.....	307
Шемчук В. Психічна напруженість в модельованих екстремальних умовах діяльності.....	319
Шеретюк Р., Стоколос Н. «Перед Богом і Вітчизною відповідальні» (Практика підготовки педагогів римо-католицького ордену піарів на Волині та їх видатні представники (XVIII – початок XIX ст.))	328
Шілінг А. Архітектура інформаційної системи оцінювання знань споживачів освітніх послуг у закладах вищої освіти.....	337
Яненко Л. До науки про народовладдя.....	352

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

Божук Т., Гуштан К. Регіональна рекреаційно-туристична дестинація «Північно-західний мегасхил масиву Боржава».....	366
Гришко С., Непша О., Прохорова Л. Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод Приазов'я.....	381
Ільницька К., Краснобокий Ю., Ткаченко І. Системно-інтегративний підхід до викладання фундаментальних наук у процесі підготовки учителів природничих дисциплін освітнього ступеня Магістр.....	395

**Ірина ГОЛОВАНОВА, Інна БЄЛІКОВА,
Марія БЕЗБОРОДЬКО, Максим ХОРОШ**
(Полтава, Україна)

ПРИНЦИП СТРУКТУРУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДИСЦИПЛІН З МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ В МАГІСТРАТУРІ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

The requirements to the managerial activity of the head of the educational institution in the context of current problems of Ukrainian education are analyzed. Peculiarities of his professional training in the conditions of master's degree of higher educational institution are considered. The authors analyzes the uniquenesses of the content disciplines in education management, and also emphasizing the interconnectedness and interdependence of them actually administrative and pedagogical component, and other important factors for training manager as well. Discusses the nature and the tasks of structuring the learning material of these disciplines, and formulates a system of the principles that make this procedure as effective as possible.

Складна соціально-політична та економічна ситуація, в якій перебуває сьогодні Україна, засвідчує необхідність прогресивних змін у всіх сферах її життя. Досвід розвинених країн показує, що в цих умовах особливої ваги набуває кваліфікована управлінська діяльність, а отже, загострюється проблема високоякісної професійної підготовки менеджерів для всіх без винятку галузей, у тому числі й освітньої.

Менеджмент освіти як професійна діяльність, критерії його ефективності та шляхи оптимального вирішення поставлених перед ним завдань розглядаються сьогодні перш за все в контексті змін, які властиві українській освіті на етапі інтеграції в європейський освітній простір. Навчальні заклади, здатні вирішити сучасні освітні завдання на високому рівні, вимагають кваліфікованого керівництва, здійснюваного з урахуванням актуальних наук методичних напрацювань в сфері освітнього менеджменту, а отже, і в сфері підготовки керівника.

У вітчизняній педагогіці інтерес до цієї проблеми відчутно зріс і систематизував в останні десятиліття, про що свідчать роботи, зокрема, таких дослідників, як В. Гамаюнов, М. Гриньова, Л. Даниленко, В. Демчук, Т. Десятов, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, А. Коберник, С. Королюк, В. Крижко, О. Мармазов, Н. Коломинський, Е. Павлютенков, В. Федоров. Однак, більшість досліджень стосуються в більшій мірі вимог до менеджера освіти, задаючи тим самим цілі і зміст його професійної підготовки, тоді як сам цей процес, його дидактична сторона залишаються поки без належного розгляду.

Саме цією обставиною і обумовлена мета нашої статті: виділити і проаналізувати принципи структурування змісту навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти, що дозволяють найбільш раціонально побудувати навчальну роботу в магістратурі педагогічного вищого навчального закладу за спеціальністю

«Управління навчальним закладом», забезпечити високоякісну підготовку керівників майбутніх менеджерів освітньої сфери. При цьому обов'язковою умовою грамотного структурування змісту матеріалу є облік його особливостей, до яких ми відносимо, зокрема, загальний зміст і завдання засвоєння інформації, її провідні компоненти, внутрішні і зовнішні зв'язки, цільові орієнтири з навчання, співвідношення теоретичної і практичної, власне управлінської та педагогічної складових, а також адресну спрямованість на ту чи іншу аудиторію з її вікової, професійної та іншої специфіки, яка в нашому випадку дозволяє розглядати студентів як суб'єктів навчальної самоорганізації.

Як відзначають вчені (зокрема, О. Корягіна [5]), структурування навчального матеріалу є процедуру, «за допомогою якої складові елементи змісту навчального матеріалу (поняття, закони, ідеї, принципи, способи їх передачі студентам і відповідні дії останніх на їхню засвоєнню) шикуються в певних зв'язках і відносинах». Дослідниця вказує на варіативність цих зв'язків і відносин як смислової основи структурування матеріалу. Це може бути логіка суспільно історичного процесу пізнання і його результати; технологія процесів розпізнавання явищ, їх упорядкування і систематизації; виявлення і пояснення сутності явищ і т.і. Головне те, що за допомогою структурування можливо «розробити таку структуру навчального матеріалу, яка виявилася б найбільш раціональною і економною з точки зору її у засвоєння і зберігання в довгостроковій пам'яті; відшукати і закласти в створювану структуру спосіб ущільнення матеріалу, його згортання і розгортання і таким чином звільнити студентів від необхідності тримати в пам'яті великий обсяг фактичного матеріалу...; згрупувати і вибудувати навчальний матеріал так, щоб в нього можна було внести як необхідний елемент засвоєння апарат науково-пізнавальної діяльності: успішне засвоєння цього апарату має забезпечувати поступальний розвиток пізнавальної діяльності, творчих можливостей та здібностей» [5].

Однак ціле визначену роль згаданих вище функцій структурування навчального матеріалу (мабуть, не буде помилкою уявити їх як когнітивну раціоналізацію, оптимізацію і дидактичну інструменталізацію пізнавального процесу) не тільки не виключає, але цілком зорієнтована на врахування особливостей досліджуваної дисципліни (навчального предмета), зокрема, її ведучого компонента. Відштовхуючись від класифікації Л. Зоріної [4, 10–11], можемо стверджувати, що дисципліни за освітнім менеджменту слід віднести до таких, які мають два провідних компонента: «наукові знання» і «способи діяльності». Вчений вважає, що така подвійність дуже ускладнює навчання, тому що змушує орієнтуватися одночасно на дві групи цілей. Однак висновки, сформульовані нею щодо процесу навчання школярів, в повному обсязі правомірні для вищого навчального закладу, тим більше – для магістратури. На наш погляд, навчально-кваліфікаційний рівень «магістр» не тільки допускає, але й передбачає освоєння курсів з освітнього менеджменту («Менеджмент в освіті», «Менеджмент загальноосвітніх навчальних закладів» та ін.) Як цілісної єдності теорії і практики, коли наукові знання бачаться умовою успішного вирішення практичних завдань, а процес такого рішення служить формуванню професійних знань. Студенти магістратури розглядаються нами в освіт-

ньому плані як суб'єкти не тільки засвоєння професійно значимої інформації, а й її кваліфікованої обробки з урахуванням умов дійсної або прогнозованої ситуації, а також і продукування інформації, важливої для прийняття професійних рішень, що відбувається в процесі їх різноманітної практичної діяльності як на заняттях, так і при самостійній роботі.

Однак при вивченні зазначених дисциплін співвідношення між їх теоретичним та практичним наповненням являє відчутну проблему саме тому, що воно повинно враховувати одночасно два теоретичних аспекти – власне управлінський і педагогічний – і продукувати вже на їх спільній основі практичний аспект навчання.

Безумовно, пріоритетним завданням дисциплін з менеджменту освіти є формування управлінської складової професійальної готовності керівників освітніх закладів, однак при цьому педагогічна складова їх підготовки не може розглядатися без достатньої уваги з кількох причин.

Першою серед них слід назвати специфіку вчених навчального закладу як педагогічного середовища, всі суб'єкти якої об'єднані навчально-виховними цілями, однак по-різному співвідносяться між собою і суттєво різняться за своїми правами, обов'язками і функціями. Одна із основних завдань менеджера – регулювати відносини між цими суб'єктами, проте виключно в правовому плані така регуляція відбуватися не може через неординарність і багатофакторність цих відносин, які в кожному конкретному варіанті можуть бути, наприклад, стандартними за формою, але унікальними по суті, і навпаки. Тобто, створити універсальні критерії для їх оцінки і спроектувати дієві способи корекції, ігноруючи педагогічний аспект ситуації, неможливо. Іншими словами, все, що відбувається в навчальному закладі як полісуб'єктному, діловому та одночасно особистісному детермінованому комунікативному середовищі, може розцінюватися як позитивний або негативний варіант розвитку подій тільки з точки зору своєї педагогічної ефективності та доцільності. Таким чином, керівник навчального закладу повинен бути досить компетентний в педагогічній сфері, оскільки вона забезпечує життєздатність прийнятих ним управлінських рішень стосовно конкретної ситуації.

Друга обставина, актуалізує педагогічну складову в змісті підготовки менеджера освіти, є те, що він продовжує залишатися практикуючим педагогом, незважаючи на займану керівну посаду. Високий рівень виконання ним вчительських функцій, майстерність педагогічної комунікації в контактах з учнями та їх батьками, здатність грамотно формулювати і вирішувати педагогічні завдання формують його управлінський авторитет в очах педагогів, школярів, а також і за межами школи – у селі, районі чи в мікрорайоні, в місті. І навпаки – недоліки професійної самоорганізації в учительській праці, нездатність успішно вирішувати характерні для нього оперативні і тактичні завдання, опора на повноваження, а не на особисті і професійні якості формують в шкільному колективі уявлення про директора, завуча як про людину, займаючи не своє місце.

У той же час, недолік дидактичної, методичної компетентності заважає керівнику навчального закладу об'єктивно судити про професіоналізм педагогів, побачити значущі нюанси в їх роботі, адекватно її оцінити, що, безсумнівно, знижує і

його управлінські можливості. Педагогічна складова професіоналізму менеджера освіти дозволяє йому розвивати одне з найважливіших для керівника навчального закладу властивостей – педагогічну пильність. Мається на увазі здатність відмічати значущі особливості професійної ситуації, її мінімальні зміни, і давати їм об'єктивну трактовку. Педагогічна пильність дозволяє досить точно діагностувати проблеми, що виникають в педагогічному процесі, що часто неможливо при поверхневій, усередненій оцінці того, що відбувається. У той же час, вона сприяє швидкому і точному розрізненню позитивних тенденцій, вичленовуванню їх в складі цілісної системи, компонентом якої вони є. З педагогічної пильністю тісно пов'язане і важливе для менеджера будь-якої сфери інноваційне чуття, яке можна визначити як здатність оперативно вловлювати найбільш перспективні тенденції розвитку як галузі в цілому, так і її окремих аспектів, і своєчасно вживати заходів для їх екстраполяції в кероване середовище. Інноваційний чуття менеджера освіти є якість, яка формується на основі чітких уявлень про сутність освітнього процесу, зміст і сенс його трансформацій, базується на розумінні його системності як найважливішого чинника всіх досягнень і поразок. На наш погляд, нерозвиненість у керівника цих якостей в значній мірі сприяє тому, що впровадження в практику навчального закладу необхідних для його повноцінного функціонування нововведень відбувається формально і неефективно, викликаючи у педагогів, замість бажання освоїти більш ефективні шляхи вирішення професійних проблем, роздратування, викликане відчуттям чужорідності і вимушеності, нав'язування впровадженого.

Широкі можливості для комунікативної підготовки менеджера освітнього закладу відкриває навчальне моделювання, що може бути застосоване у вигляді як елементарних, так і комплексних завдань. Елементи навчального моделювання мають на меті акцентувати увагу магістрантів на особливостях управлінської комунікації, розвинути творче бачення управлінських проблем, здатність до їхньої вербалізації, диференціації, з'ясування взаємозв'язків внутрішнього і зовнішнього характеру. Комплексне моделювання спрямоване на відтворення в навчальних умовах значних за обсягом фрагментів управлінської діяльності засобами інтерактивних технологій. При цьому важливим дидактичним ресурсом є аналіз і оцінювання представленої моделі не лише викладачем, а й іншими магістрантами, що розглядається нами як один із значущих чинників їхньої професійної підготовки.

Таким чином, уявити собі успішного керівника навчального закладу, не оснащеного педагогічними знаннями і вміннями, практично неможливо. Але його педагогічна компетентність відрізняється від компетентності рядового вчителя, оскільки має дещо іншу спрямованість і є інструментом виконання переважно інших професійних функцій. В такому ракурсі педагогічна теорія майбутнім менеджером досі системно не вивчалася, і тому розглядаються дисципліни зачіпають її не тільки в плані міждисциплінарних зв'язків, а й акцентують елементи змістовної новизни. Інтегруючим компонентом залишається теорія менеджменту як сукупності «принципів, методів, засобів і форм управління організацією з метою забезпечення ефективного і продуктивного досягнення її цілей» [2, 10]. Адже, якщо дос-

ліджувани раніше педагогічні дисципліни також припускали освоєння елементів управлінської теорії як необхідні для вирішення педагогічних завдань, але тепер уже педагогічна теорія необхідна для вирішення завдань управлінських, тобто пов'язаних з функціонуванням системи в цілому.

Особливості суб'єкта навчання диктують перегляд принципів організації навчальної роботи, оскільки, як вказує І. Драч, «від 18 до 25-30 років коректніше використовувати в основному андрагогічні принципи навчання» (на думку С. Сисоевої, до них відносяться принципи пріоритетності самостійного навчання, загальної діяльності, опори на досвід учнів, індивідуалізації навчання, системності навчання, контекстного навчання, актуалізації результатів навчання, елективності навчання, розвитку освітніх потреб, свідомого навчання). Надалі ж доцільно використовувати тільки андрагогічну модель навчання, що враховує такі характеристики учнів, як сформованість особистості, незалежне економічне, юридичне, соціальне і психологічне положення, значний життєвий досвід, наявність спонукаючи до навчання проблем, орієнтація на негайне використання результатів навчання і т.д. При цьому викладач все більше сприймається як, перш за все, консультант, експерт, який допомагає в цілком усвідомленій і багато в чому самостійної навчальній діяльності [3, 28].

Таким чином, на етапі навчання в магістратурі студент повинен набувати все більшу самостійність в навчальному процесі, і при цьому на зміну більш жорсткої дидактичної залежності від викладача приходить потреба в його дидактичній підтримці. Викладач одночасно надає і зразки управління, адекватного перерахованим вище принципам навчання: він діє як фасилітатор, створюючи сприятливі умови для роботи, мотивуючи і надихаючи, застосовує едхократичні прийоми, важливі для творчого менеджера (чітке визначення завдання або цілі з наданням переваги у виборі шляхів і способів рішення) [1, 45]. Також, у відповідності до специфіки управлінської діяльності, наполягаємо на розвитку такого явища, як співзалежність з товаришами по навчанню як членами однієї команди, партнерами при виконанні навчальних завдань. Саме освоюючи роль керівника, який одночасно і є членом колективу, і варто над ним, слід звернути увагу на збалансованість управління як такого і ділової взаємодії, яка має свої особливості у відносинах з дорослими людьми.

Нарешті, в навчальній роботі необхідно враховувати безперервність розвитку управлінської теорії і практики, поява нових ефективних напрацювань, актуалізацію проблем загальнодержавного та регіонального масштабу, які потребують термінового вирішення, в тому числі і засобами менеджменту в освіті. Як відмічає Президент НАПН України, «звичайна, традиційна освіта, яка намагається навчити людину на все життя, при зростанні динамізму розвитку людства має поступитися освіті, яка формує фундаментальну особистісну компетентність - здатність до навчання протягом усього життя. Адже умови радикально змінюються навіть в період життя одного покоління» [6, 7]. Тому процес навчання повинен мати певну відкритість як в змістовному, так і в процесуальному плані, готувати майбутнього менеджера до використання всіх можливих динамічних джерел інформації (періо-

дика, інтернет, участь в наукових конференціях, форумах, тематичних зустрічах («круглих столах») і нарадах фахівців і т.д.), які, на відміну від підручників, монографій і т.д., дають інформацію нову, але не завжди надійний, досить осмислену і впорядковану. За нашими спостереженнями, майбутні магістри часто зазнають труднощів, пов'язаних з орієнтацією в професійному інформаційному середовищі, тому практика залучення їх до роботи з перерахованими джерелами повинна мати місце при вивченні дисциплін за освітнім менеджментом, хоча в дидактичному плані вона ще недостатньо розроблена.

Велика розмаїтість навчального матеріалу, що відбиває масштабність завдань, що стоять перед освітніми закладами, і все зростаючий обсяг вимог до їх керівника, особливості роботи зі студентами магістратури за спеціальністю «Менеджмент навчальних закладів», обумовлені їх життєвим та навчальним досвідом, представлені вище, дозволили нам сформулювати ряд принципів структурування навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти, а саме:

- принцип зовнішньої обумовленості, що передбачає обґрунтування вимог до управлінської діяльності з конкретно-історичної точки зору, з урахуванням завдань, що вирішуються на тому чи іншому етапі суспільством, державою, людством в цілому;

- принцип хронологічної збалансованості. Виклад теорії в її актуальному вигляді не виключає розгляд шляхів її формування, логіки цього процесу, його методології, а також безпосередній історії тих чи інших наукових і методичних пошуків, що призвели до суттєвого для сучасності результату;

- принцип використання зарубіжного досвіду, що сприяє розширенню професійного кругозору майбутнього менеджера і джерельної бази для його професійного самовдосконалення;

- принцип актуальності педагогічних цілей. Будь-яка інформація, що стосується професійної підготовки та діяльності менеджера освіти, повинна аналізуватися в контексті педагогічного процесу і з урахуванням його цілей;

- принцип відкритості, що дозволяє враховувати динамічність управлінської сфери, відкриття в ній нових можливостей для удосконалення управлінської діяльності;

- принцип внутрісистемної ідентифікації, враховуючи рішення навчаючих більш широкого кола освітніх проблем, ніж це передбачено в рамках тієї чи іншої дисципліни, і визначає її можливості в цілісній системі професійної підготовки. У більшому масштабі враховується, що «система навчального процесу в вузі є підсистемою, ієрархічно підпорядкована системі освіти суспільства, а та, в свою чергу, знаходиться в прямих і опосередкованих зв'язках з галузевою наукою, приватними методиками» [7, 13];

- принцип змістовних пріоритетів, згідно з яким інформація, яка використовується на заняттях, підрозділяється на основну та додаткову, визначаючи таким чином способи і цілі роботи з нею;

- принцип термінологічної визначеності, необхідний у зв'язку з тим, що понятійний апарат освітнього менеджменту все ще перебуває в стані формування і

розвитку, зустрічаються різні трактування одних і тих же термінів, термінологічна омонімія і полісемія і т.д.;

- принцип співвідношення інваріантності та варіативності. Неможливо розглянути всі особливості управлінських ситуацій, що зустрічаються в педагогічному менеджменті, і відповідно, всі варіанти їх вирішення, проте має і потрібно освоїти управлінські інваріанти як обмежувачі дій, за межами яких той чи інший варіант рішення застосовуватися не може;

- принцип усвідомленого зв'язку. Засвоєння теорії повинно передбачати її чітке співвідношення з практикою як в дедуктивному, так і в індуктивному відношенні, тобто теорія в сприйнятті студента повинна втілюватися в відповідні їй явища практики, а практична діяльність повинна завжди сполучатися з певними теоретичними положеннями;

- принцип деталізації. Узагальненість теоретичних положень не повинна вступати в протиріччя з усвідомленням унікальності управлінських ситуацій, яка простежується в сукупності притаманних їм подробиць, які є значущими з точки зору поставленого управлінського завдання;

- принцип розумного обмеження. Він тісно пов'язаний з попереднім і передбачає засвоєння і використання прийомів стандартизації ситуації, що дозволяють зупинитися на максимально допустимому рівні її деталізації;

- принцип необхідної і достатньої підтримки, що виражається в належному дидактичному супроводі навчального процесу в усіх його формах з урахуванням особливостей контингенту учнів;

- принцип різноманітності, відповідно до якого при вивченні дисципліни повинні застосовуватися різні за ступенем звернутості, графічного оформлення, технічного виконання і т.д. Способи подання навчального матеріалу, даючи можливість учням використовувати найбільш прийнятні для них шляхи роботи з інформацією і в той же час освоювати нові, розширюючи свої можливості в дидактичному процесі;

- принцип самоорганізації, що сприяє самовизначенню магістрантів як суб'єктів цілеспрямованого професійного становлення;

- принцип самореалізації, дозволяє включати в процес навчання магістрантів результати їх особистого науково-методичного пошуку на правах повноцінної навчальної інформації.

При всьому переліченому різноманіттю представлених вище принципів структурування навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти вони переслідують спільну мету: забезпечити ефективність його використання для професійної підготовки майбутнього менеджера освітньої сфери як суб'єкта управління і, в той же час, самоврядування, максимально враховуючи змістовний і дидактичний потенціал дисциплін, а так само і потенціал самого студента як повноцінної, інтелектуальної, емоційної і культурно розвиненої особистості, націленої на виконання актуальних завдань в сфері освітнього менеджменту.

Отже, вирішення проблеми ефективної професійної підготовки менеджера освітньої галузі є на сьогодні одним із актуальних напрямків удосконалення вищої педагогічної освіти та вітчизняної освіти в цілому. Забезпечення високого рівня

такої підготовки є рушієм творчого пошуку науковців вітчизняної вищої школи, узагальнення наявного досвіду, адаптації традиційних та продукування нових форм організації професійної освіти в галузі освітнього менеджменту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньова М.В., Малаканова Л.В., Сорокіна Г.Ю. Менеджмент загальноосвітніх навчальних закладів. Полава: ПП «Астрыя», 2012. 311 с.
2. Демчук В.С. Основи освітнього менеджменту. К.: Ленвіт, 2007. 263 с.
3. Драч І. Особливості професійної діяльності викладачів вищої школи в інформаційному суспільстві. *Мідж сучасного педагога*. 2013. № 1. С. 27–30.
4. Зоріна Л. Програма – підручник – вчитель. М.: Знание, 1989. 80 с.
5. Корягіна О.В. Структурування вчених б ного матеріалу як один з аспектів технологічності навчального процесу в цілому. URL: http://www.rusnauka.com/15.PNR_2007/Pedagogica/21957.doc.htm
6. Кремень В.Г. Проблеми якості української освіти в контексті СУЧАСНИХ цивілізаційних змін. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2014. № 5–6. С. 6–11.
7. Методика викладання у віщій школі / О.В. Маліхін, І.Г. Павленко, О.О. Лаврентьєва, Г.І. Матукова. К.: КНТ, 2014. 262 с.